

La recuperació del Carnaval molletà en democràcia¹

El paper de la societat civil i altres històries

Jaume Noró Camats*

Resum

L'article descriu el Carnaval de Mollet a partir de l'esclat festiu de la represa democràtica, s'analitza el paper que hi van jugar diversos col·lectius i com es va configurar la litúrgia carnavalesca amb la creació d'un personatge de Carnestoltes propi. S'analitza també com es passà d'una fase molt espontània a una progressiva institucionalització de la festa, alhora que es destaca la pervivència d'elements crítics o satírics més enllà de disfressar-se. Es marquen les èpoques del Carnaval molletà i se'n descriu la primera (que aniria de 1980 a 1997), l'evolució de la festa en l'àmbit escolar i el desenvolupament de la rua fins a l'actualitat. L'article s'ha redactat després de consultar el contingut dels expedients de cultura de l'Arxiu Municipal i contrastar-los per mitjà de converses, documents i fotografies amb diverses persones.

Paraules clau: Carnaval, carnestoltes, cultura popular, Fabià Puigserver, Mollet del Vallès.

Mientras el hombre ha creído que, de una forma u otra, su vida estaba sometida a fuerzas sobrenaturales el Carnaval ha sido posible. Desde el momento en que todo se reglamenta, hasta la diversión, siguiendo criterios políticos y concejiles, atendiendo a ideas de "orden social", "buen gusto", etc., etc., el Carnaval no puede ser más que una mezquina diversión de casino pretencioso.

Julio Caro Baroja (*El Carnaval, análisis histórico-cultural*, 1983)

ELS TRES FOCS DE 1980

A la darrereria del franquisme i durant la transició política l'associacionisme va anar guanyant protagonisme en una societat molletana en permanent creixement. Calia resoldre les necessitats socials més urgents: l'habitatge, l'escassetat d'aigua o la falta de centres educatius. Les organitzacions veïnals, sindicals i juvenils creixien alhora, la cultura no va quedar al marge. Les manifestacions i les vagues eren compatibles amb els cinefòrums, els concerts o les setmanes de cultura catalana. A la darrereria de la dècada dels setanta es va produir força

151

* Mestre. jnoro@xtec.cat

¹ **Notes de l'autor:** En el nostre àmbit cultural el Carnaval s'ha presentat com un temps de diversió i transgressió abans dels rigors de la Quaresma. En una societat plenament secularitzada, molts carnavals continuen arrelats a l'humor, la sàtira, la crítica i la transgressió. Aquest article, rigorós amb les dades que ofereix, pretén alhora aportar tocs de genuïna filosofia carnavalesca.

Abans de la redacció de l'article l'autor ha reflexionat sobre els conceptes d'autocensura i literatura carnavalesca.

activitat cultural però va ser durant el Carnaval de 1980 que un fort esclat festiu es va escampar per Mollet, el nombre de disfresses al carrer va créixer i es van organitzar actes en els àmbits associatiu i educatiu. Cal fer notar també la creativitat d'artistes i que aquell fou el primer Carnestoltes que se celebrà amb el nou consistori elegit a les urnes.

Aquell primer any, els fets van anar més o menys així: divendres a la tarda, la meitat dels grups de les escoles públiques van participar en una festa al parc de Can Mulà, calia anar disfressat i portar un ninot per ser cremat. De la tarda de dissabte ens consta que els esplais van organitzar festes probablement amb batalla de bombardes i que l'APA de l'escola Sant Vicenç va fer un cercavila amb majorets i banda, un concurs de disfresses i la cremada d'un ninot.

Per al diumenge es pensava en un

matí infantil i una tarda per als adults. El fet és que s'organitzà, en un dia molt assolellat, una comitiva per anar a rebre en Carnestoltes a l'estació vella. De tornada cap l'Ajuntament, el seguici oficial anava en un carro de cavalls i dos cotxes antics, la resta a peu; infants i joves amb disfresses improvisades o de fons d'armari; tot

Figura 2: Carnestoltes i regidors. Font: AHMMV, 1980

Figura 1: Un dels
ninots cremats.
Font: Noró. 1980

Figura 3: Rua.
Font: AHMMV. 1980

s'hi valia: barba, bigoti pintat o peruca, màscara, nas, antifaç o barret comprat a última hora.

La rua de la tarda va ser improvisada i modesta, amb un paper actiu de l'AV del Centre, que aportava els personatges de la Heidi, en Quixot i el Sancho.

Menys record hi ha per a altres grups de disfresses anònimes, que circulaven a peu, en bicicleta, carretó o a cavall. Cal destacar el cartell d'en Cesc Bas, en blanc i negre i format d'auca, les aportacions d'en Frederic Roda i de joves aspirants a la faràndula, i la plorada lectura del testament per part dels més grans dels esplais Tuareg i Xivarri. Per aquell any les despeses col·lectives pagades amb els diners que administra l'Ajuntament van ser de 100.103 ptes.

Passada la festa, els diferents nuclis promotors parlaren de crear una comissió conjunta per preparar l'edició de l'any següent. Calia passar d'un Carnestoltes amb tres focs a un de

compartit, fent encaixar les diferents peces en un mosaic únic.

L'any 1981 ja es va fer un programa coordinat i organitzat per una Comissió Cívica del Carnestoltes amb el suport de la regidoria de Cultura. S'havia posat la primera pedra per a un Carnaval molletà. Amb la força de molta gent, en tres anys, es va definir i crear una estructura festiva pròpia que va acabar tenint, com a clau de volta, un Carnestoltes amb vestit propi.

A la recerca d'un model festiu

Analitzarem a continuació els diferents elements presents en la construcció del Carnestoltes molletà fixant-nos en les aportacions dels grups mínimament organitzats, perquè més enllà de l'actitud individual davant del fet festiu i de la tendència a la disfressa de cadascú, són les accions col·lectives les que deixen un rastre més identificable.

Tindrem en compte especialment els aspectes que vagin més enllà de

153

Figura 4: Lectura del Testament. Font: AHMMV, 1980

disfressar-se de pirata, ballarina o monstre. Ens fixarem en els elements més profundament carnavalescos, arrelats a la crítica, la sàtira, al desafiament real de l'ordre establert i a l'escàndol, si cal. Tindrem en compte les activitats més concorregudes i les minoritàries, tinguin format d'acció al carrer, de full volant, de cartell o de revista, siguin puntuals o duradores. Donarem valor a les aportacions de la gent del món de les arts plàstiques o escèniques. I de noms, els justos, perquè per Carnaval tothom és protagonista i mai se sap qui hi ha darrera una bona màscara.

La configuració del Carnaval molletà i la resta d'expressions de cultura popular no és aliena a les relacions i rols que es van anar establint i consolidant entre les persones, els col·lectius i els nous ajuntaments democràtics en els àmbits social i cultural. Arreu, també a Mollet, es va produir el pas cap a les institucions de gent social, cultural i políticament activa deixant òrfenes i abandonades les organitzacions socials. La confiança en les institucions democràtiques va desmobilitzar la societat civil. Era el "ja ens ho fan, no cal que ho fem". Des d'aquesta mirada analitzem com va anar tot plegat.

Un Carnestoltes, dues èpoques

Des d'una perspectiva històrica es pot dividir el Carnestoltes molletà en democràcia en dues grans èpoques. La primera aniria des de 1980 a 1997 i es podria anomenar d'en **Carnestoltes i els personatges efímers**. Dins aquesta època es poden considerar encara dues etapes, una primera que aniria des de **l'esclat festiu** fins a la seva consolidació i institucionalització, seguida d'una altra etapa que, **salvant els mo-**

i una posterior reducció de l'activitat carnavalesca i que es tancaria amb una forta crisi que provocaria l'inici de la segona època del Carnaval molletà.

La segona època, que arriba fins a l'actualitat, es caracteritza principalment per l'aparició d'uns personatges que, acompanyant en Carnestoltes, són cridats a omplir de teatralitat el ritual de la festa. Dins d'aquesta segona època de gairebé vint anys, s'hi poden distingir tres etapes. Una primera molt curta de **resurrecció**, de la mà de Fènix Teatre i The Astres Grup; una segona, també curta de **retrovisor** en què es mira endarrere per veure què s'havia fet abans, per avançar tot seguit en la creació dels actuals personatges i la introducció o recuperació de noves activitats, on destaca el ball del barraló.

EN CARNESTOLTES I ELS PERSONATGES EFÍMERS (1980 - 1997)

En parlar d'en Carnestoltes ens referim al personatge que provoca i presideix la festa, que apareix un cop l'any per desaparèixer uns dies més tard i que, a Mollet, singularment, té des de 1983 una caracterització concreta.

Els personatges efímers tindrien una doble condició. Per una banda ens referim als personatges cridats a la teatralitat de la litúrgia festiva, especialment els poders fàctics, enemics del Senyor de Carnestoltes, i per una altra banda fan referència als col·lectius que van pretendre durant un temps omplir de contingut satíric i burlesc el recuperat Carnaval, més enllà d'organitzar uns actes o posar-se una disfressa.

Un esclat festiu (1980 – 1987)

Ja hem descrit què va passar l'any 1980, ara ens fixarem en el paper que van jugar diversos col·lectius o persones en la configuració del Carnestol-

tes d'aquella primera època i descriurem la tipologia d'actes rellevants que es van consolidar.

L'Associació de Veïns de la Zona Centre

Durant la transició, l'AV del Centre destacava per les seves expressions de catalanitat i compromís amb la identitat local promovent la restitució i la creació de monuments i organitzant actes d'arrel tradicional seguint el calendari festiu. Ja abans de 1980 havia organitzat alguna festa de disfresses. Des de 1980 els seus membres es van implicar en l'organització i promoció de Carnaval molletà, especialment la rua, buscant carrosses a altres municipis i muntant les millors comparses de l'època. Tal era la seva implicació que es parlava de la rua molletana com la rua de l'AV del Centre. Foren els primers en portar lluits vestits llogats (Cleòpatra i ro-

mans, majorets, 7è de cavalleria o toreros) o confeccionats expressament (brasilers o xinesos). Van sortir a la rua almenys durant quinze anys. Les seves comparses no escatimaven imaginació, bon humor i crítica, tractant temes universals però també d'actualitat. Molt aviat van incorporar megafonia i coreografies assajades al seu local o al cinema Ateneu. La qualitat de les seves comparses anaven un pas per davant de la resta.

Els grups d'esplai

Els esplais Xivarri i Tuareg foren creats al final del franquisme per proporcionar a infants i joves una alternativa per al temps d'oci; el primer, a redós de la parròquia; el segon, laic, sota el paraigua d'Amics de les Nacions Unides amb seu al Casal Cultural. Els joves monitors, especialment els de l'esplai Tuareg, estaven oberts a participar en

155

Figura 5. Cleòpatra i romans AV Centre. Font: M. Ros, 1981

activitats promogudes per col·lectius diversos. Ens consta la seva presència a les primers reunions per preparar el ritual del Carnaval de 1980 i que participaren a la rua i en la lectura del testament. Amants de les divertides batalles de bombardes de farina, s'implicaren en el disseny dels actes del dissabte a la tarda; es pot destacar una incruenta batalla on el conjunt de cinc esblais organitzaren un gran i coordinat atac per alliberar el Senyor de Carnestoltes de les mans de les forces de l'ordre; als arxius d'en Carnestoltes encara es conserven els plànols de les estratègies d'aquella batalla.

Els mestres

A algunes escoles públiques, nuclis de mestres que propugnaven, en aliança amb les famílies, l'escolarització per a tothom, canvis en els mètodes educatius i millors condicions laborals, van optar per les festes populars com una de les formes de trencar amb l'ensenyament tradicional i encarcarat. Així l'any 1980 es van celebrar col·lectivament el Carnaval, una festa de primavera a Gallecs i la Castanyada.

En un parell d'anys es va definir el Carnaval escolar amb una arribada a cada escola i unes festes col·lectives amb animació musical als carrers i places. Era la manera de generalitzar i popularitzar la festa, posant a l'abast dels infants elements de cultura popular, i fer-la créixer.

Els polítics

Des del nou Ajuntament, la Comissió de Cultura va entomar i donar suport a les iniciatives veïnals i educatives, va convidar la resta d'entitats a participar als actes, i fins i tot l'alcalde i membres de diversos grups municipals sortiren disfressats, durant tres anys, als actes de diumenge; tot un símptoma de l'actitud festiva d'una part del consistori; com ho és el ban signat per l'alcalde datat el mateix 23 F de 1981.

Tot i les diverses remodelacions del cartipàs municipal, durant la pri-

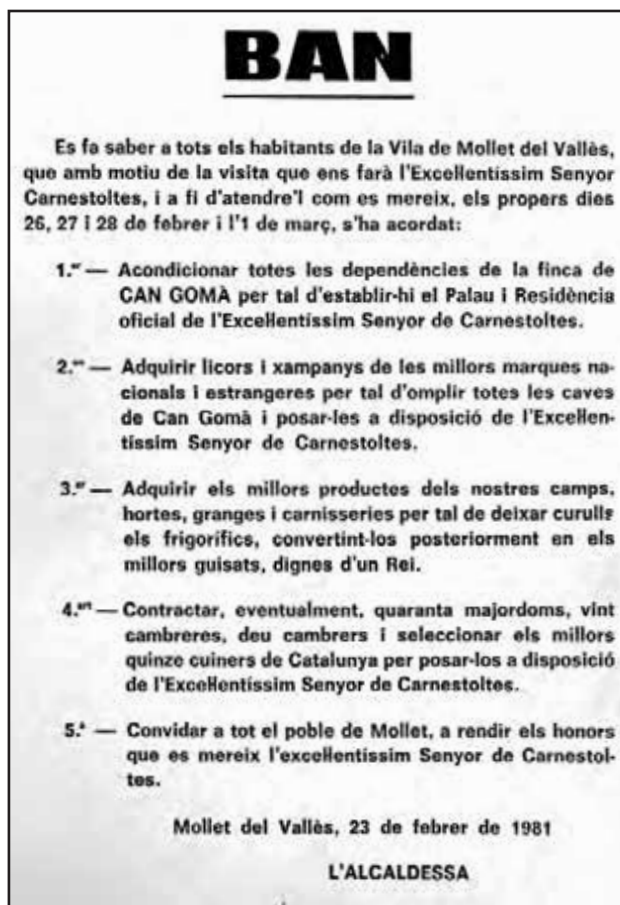

Figura 6. Al servei d'en Carnestoltes

Font: AHMMV, 1981

mera legislatura els aspectes culturals van tenir força continuïtat i consens especialment perquè es comptava amb les aportacions del director teatral Frederic Roda, que aleshores treballava com a animador cultural a l'Ajuntament.

Animador cultural

En Frederic Roda, en contacte amb artistes locals, amb diferents grups de joves culturalment actius i amb mestres va dinamitzar, entre altres, la creació del gegants, els diables o la restitució dels Pastorets. Com a professor de teatre va aglutinar joves actors en formació que sota el nom de la Fira i la Farinera, i amb el suport municipal, promovien la formació teatral a les escoles alhora que actuaven com a companyia autònoma; crearen els espectacles d'arribada, judici i mort del Carnestoltes molletà. Conjuntament amb mestres definiren també el ritual de l'arribada a les escoles. Més enllà de la sintonia d'en Roda amb els nous responsables polítics, el seu treball també va tenir repercussió directa entre els funcionaris municipals, alguns dels quals es mantindrien molt temps vinculats al fet festiu.

Per un Carnaval molletà

Amb tot aquell univers en marxa, es proposà potenciar el Carnestoltes de Mollet com a referent comarcal. Per això es volia consolidar una sèrie d'accions festives potenciant la creació d'uns personatges perdurables per encarnar el Carnestoltes, els poders fàctics i els jutges. Per l'any 1982 en Cesc Bas va crear set màscares, inclosa la d'en Carnestoltes, i es va confeccionar un vestuari pels membres del grup La Farinera per donar vida als personatges que posarien en escena el

judici a la plaça sobre una gran tarima plena de bastides mentre en Carnestoltes, burleta, s'ho mirava enfilat dalt de tot d'una cistella.

El vestit d'en Fabià Puigserver

Per encarnar un Carnestoltes perdurable es buscava un tipus de vestit que pogués portar, any rere any, qualsevol persona. Cercant models es va pensar en l'utilitzat a l'obra *Operació Ubú*, representada al Teatre Lliure de Barcelona durant el primer semestre de 1981, i dirigida per l'Albert Boadella. El creador del vestuari d'aquella obra era en Fabià Puigserver, l'escenògraf i codirector del Lliure. Aprofitant la coneixença que l'aleshores regidor de Cultura Josep Serra tenia amb en Puigserver, en un sopar a la mateixa seu del teatre a Gràcia, li demanà un disseny de vestit per al Carnestoltes de Mollet. L'escenògraf acceptà fer el disseny de franc però amb la condició que s'en-

157

Figura 7. Carnestoltes, un regal. Font: C. Bas, 1983)

carregués la realització del vestit al seu taller del Lliure. I així es va fer.

Rei de les “Bobotes” o el Carnestoltes de Mollet del Vallès va anomenar en Puigserver al seu personatge. Un rei beneït, rodanxó i panxut però àgil, colorista i ple de picarols, coronat amb un barret sense ala i amb flors, i amb una escombra com a cep tre. En Cesc Bas dibuixà el cartell de la festa a partir del figurí d'en Puigserver. Un Carnestoltes caient sobre Mollet. (vegeu figura 7)

Un regal caigut del cel

El Carnaval de 1983 culminà una fase del procés de creació del ritual carnavalesc, i es va llençar la casa per la finestra. El pressupost passà, sembla que de manera excepcional, de 600.000 pessetes als més de dos milions, envelat inclòs. El nou personatge fou rebut a la sala de plens per les autoritats i representants de les entitats, se li lliuraren els atributs de govern, es passejà per les escoles aclamat amb la mateixa cançó, es va gronxar cofoi a la plaça dalt d'una enorme estructura, engrescà grans i petits pels carrers fins que fou fet presoner per les forces de l'ordre, alliberat provisionalment pels esplais i novament en mans dels poders fàctics seria jutjat, passejat per la rua i finalment cremat. Avui podem dir que aquell Carnestoltes creat per en Fabià Puigserver va ser un veritable regal. A poc a poc es va anar popularitzant i ha acabat sent l'element que, perdurant en el temps, ha esdevingut la icona del Carnaval molletà.

Artistes plàstics i Carnaval

Les produccions de diversos artistes locals omplien els cartells dels actes festius de l'època. Cinc dels primers vuit cartells són d'en Cesc Bas. Els primers dibuixos anticipaven un

Carnestoltes amb nas llarg, que el mateix Bas va reproduir en una màscara; sempre més el nostre Carnestoltes tindria el nas llarg. Altres cartells donaren a conèixer el vestit d'en Puigserver i uns personatges que malauradament no van tenir continuïtat. Al darrer dels cartells carnavalescos en Bas dibuixa personatges reals i de ficció dins d'un gran teatre amb la font modernista al centre de l'escena i el castell de Rivoli de fons. Els altres tres cartells de la primera etapa van sortir de les mans d'en Carles Sánchez Manils, l'Helena Xicola i en Jordi Brunet.

En Cesc Bas va crear i replicar moltes altres màscares, totes van ser exposades a Mollet, Barcelona i Berga. La producció carnavalesca d'en Bas inclou també màscares i disfresses del grup Rialles i algun cartell comercial. Es conserven uns apunts seus amb una sèrie de propostes per definir el nostre Carnaval. Trobem també produccions carnavalesques d'en Josep Nogué i Lluís Estopiñan en els materials del grup Tertúlia

La Farinera

Joves d'arreu de la comarca tenien a Mollet el seu espai de formació i acció teatral, els dirigia en Frederic Roda i comptaven amb una precària aportació municipal. Dinamitzaven la vida teatral i festiva dins i fora de les escoles públiques. Van ser els primers acompanyants d'en Carnestoltes als actes i visites escolars. Any rere any transformaven la seva comparsa, les seves animacions de teatre de carrer connectaven amb el que es feia en aquella època. Aquell grup actuava com un veritable llevat que feia créixer l'ambient teatral entre els infants i joves. Membres d'aquell grup han continuat la seva vida professional lligada al teatre.

Johannes Vardar

El grup italo-alemany Johannes Vardar, que es definia com a nòmada del teatre, va fer cap a Mollet a finals de 1983. Impartiren un curs a Can Gomà per a un bon nombre de joves que formaven o volien formar part de companyies amateurs de teatre. D'alguna manera es pretenia consolidar col·lectius que enriquissin la vida artística d'aquesta part del Vallès; d'aquell curs en va sortir la Coordinadora d'Acció Teatral, que, amb Johannes Vardar i La Farinera, van posar en escena un espectacular judici a la plaça. Es recorda que un

membre de la comparsa llençava octavetes passant per una tirolina entre el Mercat i l'Ajuntament, mentre altres comedians feien un ràpel des del balcó fugint d'uns perseguidors i la resta cantava per la llibertat d'en Carnestoltes.

Johannes Vardar va tornar a protagonitzar l'espectacle de la mort i testament de 1987. Aquesta companyia va incorporar als seus espectacles elements de les creacions fetes a Mollet. Les accions col·lectives de la Coordinadora d'Acció Teatral no es van consolidar per a futures edicions del Carnaval.

Apunts de Cesc Bas 1982

- Perfeccionament del judici, millorar la il·luminació i l'equip de veus.
- Allargar discursos i separar més els actes infantils dels actes per a gent gran.
- Institucionalitzar el judici, convertint-lo en un judici buf, de tota una història anyal, que perduri.
- Escenografia, una sala de tribunals, enlloc d'estrats, per exemple crear púlpits barrocs per els fiscals.
- Comptar sempre amb gent mínimament professional per tota la tasca de teatre o escenificació, no valen els aficionats!!
- Personalitzar el Carnestoltes de Mollet en tots els seus aspectes (eternitzar Carnestoltes escrit l'inrevés?) explotar la imatge del campanar com a únic símbol representatiu del Mollet d'ara i de sempre.
- Millorar l'enterrament i la dansa de la mort d'en Carnestoltes.
- Difusió als mitjans de comunicació del Carnestoltes de Mollet (Diaris, Ràdio, TV? (Catalana). Enviar pamflets, pòsters, falques, etc.
- Inscripció a la "rua", amb temps suficient, promoure comparses.
- Organitzar un ordre abans de començar, per evitar entre les carrosses.
- Conservar un màxim de documentació i material emprat en cada Carnestoltes (màscares, vestits, dibuixos, pòsters, documentació gràfica de cara a la creació d'una col·lecció per exposicions, etc.
- Tot el que l'ajuntament promogui que quedi a bon resguard i faciliti així la creació d'un arxiu històric del nou Carnaval de Mollet, a partir de 1980.
- Preparar una dansa de la mort per setmana Santa?
- Plantejar una mena de diari que dibuixat, composi un còmic de les anècdotes del poble, des del primer dia després de Carnestoltes fins tres dies abans del proper.

Figura 9. La Farinera a la sala de plens. Font: AHMMV, 1985

160

Estructura bàsica

En pocs anys es va definir una estructura bàsica d'actes de Carnaval que perduraria en el temps. Primer descriurem els actes, més tard repasarem més àmpliament l'evolució de dos d'ells, el Carnaval escolar i la rua.

L'arribada

La festa començava amb l'arribada del Senyor de Carnestoltes a l'Ajuntament, primer Dijous Gras, després dimecres. Es posava en escena una veritable presa de poder per part del rei de la gresca i la seva comitiva. Es recorda com el mestre de cerimònies anunciava amb tota solemnitat l'entrada a l'edifici de les representacions de les entitats, les forces vives del món veïnal, cultural, esportiu o educatiu. La sala de plens s'omplia de gent i de pomposos discursos i rituals carnavalescos, es podia substituir les cadires per botes de vi, el peix de l'escut municipal per un bon pernil i la cara d'en Pujol i del Borbó per la

del rei de la disbauxa. En Carnestoltes rebia la vara d'alcalde i la gresca omplia la sala. Més endavant la festa s'ampliaria a la plaça fins que s'hi va traslladar definitivament.

Les festes escolars

En aquell temps es va veure com a essencial celebrar el Carnaval en l'àmbit escolar i es va consensuar una arribada a cada escola i unes festes col·lectives al carrer la tarda de divendres.

Escoles bressol

Les escoles bressol es van afegir de seguida a la festa amb un acte propi diumenge al matí. Es feia una rua per l'avinguda de la Llibertat que acabava a la plaça amb un grup d'animació. Predominaven les disfresses fetes a mida, cosides per la iaia o la modista, algun cop amb dissenys complicadíssims però sempre molt lluits. Els més menuts d'entre els petits eren transportats sobre plataformes de fusta. A

Figura 10. Carnestoltes i Johannes Vardar.
Font: J. Noró, 1984

Figura 11. La sala de plens era una festa.
Font: AHMMV, 1985

Figura 12. Rua de les escoles bressol. Font: J. Noró, 1987

partir de 1990 la festa va passar a la tarda d'un dia feiner fins que es va integrar les escoles bressol al conjunt d'activitats escolars.

Festa dels esplais

Els esplais centren gran part de les seva activitat durant les tardes dels dissabtes, fet que facilita organitzar una festa de Carnaval. Ja s'ha descrit la força de les organitzacions d'infants i joves en la recuperació del Carnaval. Sempre més els noms dels esplais Xivarri, Tuareg, Lledó, Can Pantiquet, Lourdes i Mijac han estat lligats als dissabtes de Carnaval. Alguns d'aquests esplais ja no existeixen, però la plaça de Prat de la Riba, Can Mulà o el Mercat Vell continuen acollint la festa dels esplais amb l'animació a càrrec de grups contractats o formats en l'àmbit dels mateixos esplais.

Balls de disfresses

Amb màscares o sense, els locals d'arreu s'han omplert de gent en les fredes nits de Carnaval, i a Mollet també ha estat així. Llevat dels primers anys en què es feien balls a la plaça de Prat de la Riba dissabte i diumenge a la nit, Can Gomà ha estat l'escenari de la majoria de balls de disfresses amenitzats per orquestres com L'Atlàntida, Marabú, Montecarlo o Leyenda, la divertida Huapachà Combo o la molletana Barbacana; darrerament s'han imposat les formacions petites o els discjòqueis. Les característiques del ball de disfresses s'ha anat modificant segons la participació i els grups organitzadors. Durant la dècada dels noranta, la participació va disminuir, s'incrementaven els joves en detriment dels adults i al ball de la gent gran l'interès per disfressar-se era nul. S'han alternat els períodes amb entrada gratuïta amb

Figura 13. Festa dels esplais. Font: A. Redón, 1986

altres on es pagava; molts anys es donaven premis a les millors disfresses individuals, de parella o grup. S'han fet també balls a la pista d'hoquei i al Mercat Vell, amb l'Associació de Balls de Saló i les colles de Morats i Torrats com a organitzadores.

Rua

Un dels moments centrals i permanents del Carnaval molletà ha estat la rua. Amb sol, núvols, fred o pluja, la rua de comparses i carrosses ha omplert els carrers la tarda de diumenge. Només s'ha ajornat algun any de molta pluja. L'estat de salut del Carnaval molletà s'ha pogut mesurar observant la rua. Més endavant ho farem amb atenció.

Judici amb condemna cantada

Forma part del guió que el poder del Senyor de Carnestoltes sigui efímer, sense alternativa s'acabarà imposant el temps de quaresma. Per tal de visualitzar com les forces d'ordre, els poders fàctics s'imposen a la xauxa i la folia, s'han muntat diverses tipologies de judici: jutges i poders acusadors amb les màscares d'en Bas i un vestuari grotesc però poc sòlid; uns altres judicis han comptat només amb funestos acusadors i botxins o han estat més simbòlics i visuals o directament espectacles del repertori dels grups forans que s'han adaptat amb més o menys traça.

Inicialment el judici es feia diumenge al migdia a la plaça però aviat va passar a la nit, després de la rua. Des dels personatges efímers dels anys vuitanta, no hi tornà a haver personatges propis pel judici fins el 1997.

Mort i testament

El ritual per acabar amb el poder d'en Carnestoltes a Mollet es va configurar com una mort a la foguera. L'ús

Figura 14. Personatges del Judici. Font: C. Bas, 1982

del foc com a element ancestral es va normalitzar des del primer any i així ha estat gairebé sempre. La crema del ninot, normalment blanc, despullat del vestit, dona pas a la lectura del testament que, lluny del lament, anuncia que de les cendres, com l'au Fènix, el Carnestoltes tornarà l'any vinent.

Disfresses, botigues i modistes

Per disfressar-se només cal imaginació, però la cosa es complica quan es vol assumir un personatge concret o representar una època determinada, llavors el recurs és acudir a algú que confeccioni el vestit, llogar-lo, comprar-lo o buscar-lo en armari d'altri.

A Mollet sempre hi ha hagut establiments i professionals que han basat part del seu negoci en l'elaboració o venda de disfresses o complements. Amb el perill de deixar-ne algun per esmentar descriurem els que ens ha semblat que han tingut un paper important en el Carnaval democràtic.

En Basili Escuin va obrir l'any 1959 una botiga per a la venda i reparació de bicicletes i motos però l'any 1965 deixarien de vendre motos per iniciar la diversificació de productes; és llavors que introdueixen les joguines i també les disfres-

Figura 15. Aparador amb disfresses dècada de 1960

ses durant tot l'any. Com a element de joc simbòlic s'han regalat disfresses per Reis, aniversaris i per Carnaval. Les disfresses més antigues que recorden tenir serien les de bomber, indi, explorador o vaquer. Es proveïen de les empreses fabricants Jofre, Macla i Magda situades a Barcelona i comarques metropolitanes. Als productes inicials de roba s'hi van afegir després elements d'escai o franel·la i més endavant de plàstic. Les vendes de disfresses a la botiga Escuin s'han fet normalment a particulars, només ocasionalment han venut algun complement per a grups. Actualment continuen amb la venda de disfresses durant tot l'any amb producte bàsicament d'importació dels EUA i la Xina, aquests darrers per mitjà de distribuïdors i marques de l'estat.

La família Olaria regentava les botigues de roba Dani i Teixits Francisqueta, aquesta darrera dedicada principalment a la venda de peces de roba al detall per confeccionar. L'afició de la família a les disfresses venia de lluny. A partir dels Carnavals dels vuitanta, a la botiga van començar a fer disfresses per a les escoles bressol. Calia triar les teles, fer els patrons, prendre mides i cosir. Una sèrie de modistes relacionades amb la botiga cosien a domicilis particulars. En unes tres setmanes s'acumulava molta feina. Va ser així fins que van tancar la botiga per jubilació. Amb un sistema de funciona-

ment similar, a Pañerías Sabadell feien centenars de disfresses cada any orientant i facilitant-ne l'elaboració per a tots els membres dels grups escolars; a Tejidos Encarna també van donar servei a grups i particulars.

Les germanes Ros, filles d'en Frederic Ros Chacón, l'any 1978 van transformar l'antiga botiga de queviures del seu pare en les botigues Casa Blava i Ocell de Paper, llibreria i botiga d'articles diversos respectivament. En aquell establiment, obert en plena transició política, les disfresses van ocupar, des del primer moment, un lloc important; venien especialment disfressa infantil i complements (barrets, nassos, perruques...); també venien articles de broma.

A Establiments Codina, van introduir articles de Carnaval quan l'any 1980 van tenir molta demanda de nassos, barrets i altres complements. De primer ho van solucionar anant a Barcelona a comprar-ne a la Comercial Bolsera. L'any següent, a la Fira de Juguines de València, ja van contactar amb proveïdors de disfresses elaborades i complements. Amb l'arribada de les botigues de baix cost, la venda als establiments tradicionals va minvar. D'antic a cal Saleta venien laminadures i quan n'era l'època també caretes de cartró. A la botiga Patufa de la rambla de Fiveller venien, fins que va tancar, disfresses fetes a l'empresa de Barcelona Artesanies Carme Piquet.

Mirant endarrere

Ja hem dit que l'esquema bàsic i perdurable del Carnaval molletà en democràcia es va definir en els tres primers anys. Es recuperava la festa, però el ritual que es va adoptar seguia el ritme i la força dels carnivals d'altres poblacions catalanes amb més tra-

dició. No ens consta que en el passat a Mollet existís la personificació d'en Carnestoltes o que es fes una arribada o un judici, però aquests actes passaren a formar part de l'eix de la nostra festa. Només l'any 1982 al programa d'actes es va mirar endarrere i es va fer esment, amb fotografies i text, del ball del barraló i de les ballades de gitanes, les dues expressions genuïnes del Carnaval molletà fins a la dècada dels seixanta. Aquell any es programà una ballada de gitanes a càrrec de les colles que l'havien recuperat l'any 1979, però sempre més les Gitanes quedarien dissociades del Carnaval molletà.

Lenta institucionalització

En els anys de recuperació de la democràcia, l'activitat cultural va augmentar en quantitat, qualitat i freqüència. El nombre d'associacions creixia i el suport municipal es va anar formalitzant. El Carnaval havia consolidat un ritual festiu però l'espontaneïtat minvava. A partir de 1983 els actes de Carnaval passaren a ser organitzats per l'Ajuntament. Els grups i les entitats concentraren les seves energies en la preparació de la rua. Amb el primer relleu democràtic a l'alcaldia l'animador cultural fou substituït per un gestor cultural. La presència de La Farinera va minvar a Mollet, i Artristras, el grup de teatre de carrer de la Garriga en prengué el relleu. Els personatges amb les màscares d'en Bas no prosperaren. Continuaren havent-hi reunions amb les entitats, però passaren a ser informatives. La progressiva institucionalització va portar al fet que col·lectivament s'assumís que el Carnaval eren els actes que s'organitzaven i sortien al programa: arribada, festes escolars i dels espais, balls, judici i rua. Fora d'aquests actes, infants,

joves i adults es limitaven majoritàriament a moure's pels carrers exhibint la disfressa. Però hi havia vida carnavalesca més enllà dels actes oficials.

Festes d'entitats

Algunes de les entitats que disposen d'un local en condicions organitzaren les seves pròpies festes amb ball i concurs de disfresses o petits cercaviles de barri. Destaquem les festes organitzades pel CC Aragonés al seu local, que actualment encara inclouen un sopar, ball i concurs de disfresses. El Casal Cultural va organitzar des d'antic la visita del Carnestoltes la tarda de Dijous Gras. Des del canvi de mil·lenni organitza dissabte al matí una escudella de Carnaval cuinada per en Pep Salsetes, un concurs de truites i ball de disfresses. (Figura 16)

Tertúlia i La Inestable

Els primers anys vuitanta, una colla jove de gent culturalment activa, sota la denominació de Tertúlia, promovia actes de diferent mena. Durant el Carnaval de 1984 saltaren al carrer amb una doble acció: una proposta per nuclearitzar Mollet, expressada en un dossier-revista que es va difondre gratuïtament, on es dibuixa, amb la maqueta del projecte inclosa, el futur d'una ciutat autosuficient en aliments i energèticament i on es cantaven les excel·lències de la radioactivitat. Paral·lelament una coral de nens muntants vestits de mariners cantaven un repertori profètic per carrers, places i la sala de plens de l'Ajuntament, on registraren una instància demanant formalment que el ple del consistori considerés el projecte per nuclearitzar el municipi. No es té constància que ho fes. En Josep Nogué va tenir el privilegi de poder retratar un dels nens mutants.

166

Figura 16. Escudella de Carnaval (Casal Cultural)

Figura 17. Publicació carnavalesca de Tertúlia. Font: J. Nogué, 1984

La Inestable agrupava, en aquella mateixa època, un grup de mestres que, animats per en Frederic Roda, recuperaren els Pastorets a Mollet. La gent de Tertúlia i La Inestable confluïren en el Carnaval de 1985 en una proposta que pretenia alertar de la creixent institucionalització de la festa promovent accions fora de guió, amb un Carnaval republicà contraposat al monàrquic. Així es van fer pasquins i octavetes cridant a la insurrecció, es va reptar la comitiva monàrquica, formada pels membres de La Farinera, a una batalla de bombardes de farina a la plaça del Mercadal a l'hora de la missa vespertina, amb un Carnestoltes de drap assegut a la finestra central de La Marineta. Hi va haver un discurs alternatiu, comunicats emesos per la ràdio, rèpliques i contra-rèpliques, també es va segrestar en Carnestoltes oficialista i se'l va alliberar sense demanar rescat. Paral·lelament, una facció autoanomenada Cràpules místics llençaven pro-

clames encara més radicals en una publicació i uns fulls volants. Tot plegat no va transcendir gaire però conten que republicans i cràpules s'ho van passar d'allò més bé.

Literatura carnavalesca

A banda de la generada per Tertúlia, La Inestable i els Cràpules, es pot trobar altres exemples de literatura carnavalesca en una publicació feta per pares de l'escola Montseny, amb coples i xirigotes sobre l'educació, i en altres textos humorístics referits a l'hospital, llençats a la rua o una empresa que venia refugis nuclears. També entrarien en aquesta categoria els textos del cartells de 1980 i 1982 i el conjunt de pregons de l'arribada del Senyor de Carnestoltes, els guions del judici i els testaments.

Artristres

El grup garriguenc assumiria en pocs anys el rol de comparsa per a l'arribada i el judici d'en Carnestol-

167

Figura 18. Artristres. Ara mana en Carnestoltes. Font: AHMMV, 1986

tes. També es va fer càrrec un parell de cops de les visites a les escoles. Sintonitzà plenament amb el ritual molletà i fins i tot hi va fer aportacions. De fet és el grup de fora de Mollet que més cops ha protagonitzat l'arribada o el judici.

L'any 1987 animaren els diferents actes de la festa amb La Farinera, Johannes Vardar, i Julie, un grup francès que omplí la plaça de grans animals inflables. Aquell any, amb motiu de l'acte d'agermanament amb la ciutat italiana de Rivoli, es tornà a llançar la casa per la finestra, amb un pressupost de tres milions de pessetes que doblava el de l'any anterior.

Amb aquesta exhibició de festa institucional s'acabava el període d'esclat festiu, espontani, creatiu i popular iniciat el Carnaval de 1980. L'organització del programa d'actes estava plenament en mans de l'Ajuntament. Carnaval o quaresma?

Salvant el mobles 1988 – 1997

Continuem narrant l'època en què el Senyor de Carnestoltes no hauria aconseguit consolidar uns personatges autòctons que l'acompanyessin en el ritual festiu i entràriem en una fase de manteniment i rutina del programa d'actes i una progressiva reducció que acabaria provocant un canvi d'època. Una dècada en què només l'existència del vestit d'en Carnestoltes manté mínimament viva una festa amb característiques pròpies. I no és qüestió de pressupost, ja que en aquest període s'inverteixen de mitjana vora quatre milions de pessetes anuals per sufragar el Carnaval.

Un forat negre

El segon relleu democràtic a l'alcaldia va suposar un canvi absolut en

tot l'equip de govern i la desaparició del gestor cultural sobre el qual havien pivotat les darreres edicions del Carnaval; aquest fet va provocar mancances importants al programa de 1988: les festes escolars van mantenir La Farinera i els grups d'animació, però l'arribada i el judici es van deixar en mans un voluntariós Kefigrup, format expressament per a l'ocasió amb una posada en escena que no tenia res a veure amb el que s'havia fet fins llavors. La rua, mort i testament van anar a càrrec del grup Tripijoc, vingut de Girona, amb catorze actors inclosos els músics i els xanquers. Per a la rua duïen un cotxe pintat amb un trapezi on s'hi gronxava en Carnestoltes; bons però desconnectats del ritual molletà.

El cartell de l'any 1988 va significar un trencament total amb el que s'havia fet fins aleshores. Es va passar d'uns cartells expressius, fets a mà, amb ànima, a un cartell de disseny impersonal i descontextualitzat. A partir d'aleshores als cartells i programes del Carnaval s'imposarien els dissenys digitalitzats.

Artristres són garantia

Els anys següents s'intensificà la intervenció municipal en l'organització del Carnaval. Amb un nou gestor municipal i amb la contractació d'una empresa externa per la coordinació general del programa, s'introduïren una sèrie de canvis amb la intenció de consolidar la festa. El 1989 es va plantejar incentivar la participació i la qualitat de la rua amb uns premis o amb subvencions; en una reunió amb entitats, es va optar per subvencionar les comparses i les carrosses que s'hi inscrivessin prèviament; a la mateixa reunió es va frenar la intenció de reconvertir l'arribada

que es feia dimecres per una recepció del Carnestoltes per part de l'alcalde dissabte a la tarda i es va reintroduir la festa dels esplais, que no figurava a la proposta de programa. Per l'any següent es deixà de fer el judici al migdia i s'agrupà amb la mort i el testament a la nit del diumenge i es va suprimir el ball que s'hi feia. S'anul·là també la festa infantil del diumenge al migdia. Durant quinze anys no es va programar res als matins del diumenge. Per a l'arribada i el judici es van recuperar els garriguencs Artristras, coneixedors del ritual molletà: eren garantia, tenien qualitat i donaven una certa continuïtat. Anualment aportaven elements dels espectacles que anaven creant. Els Xarop de Canya, amb vincles molletans, també van animar algunes de les arribades i visites a les escoles. L'any 1992 es va encarregar les arribades a les escoles al grup d'animació

Gog i Magog amb en Pep Callau com un dels seus membres. Des d'aleshores, només amb absències puntuals, aquest pallasso sense fronteres ha acompanyat el Senyor de Carnestoltes per les escoles i ha engrescat milers i milers de criatures.

Canvi de vestit

El vestit original d'en Carnestoltes creat pel Fabià Puigserver, any rere any, patia un ús intensiu especialment a les escoles i s'estava deteriorant; després d'algunes reparacions, l'any 1993, es va decidir encarregar-ne una rèplica que es faria servir per l'arribada, la rua i el judici; l'original continuaria visitant les escoles fins que va quedar fet un nyap. Després d'uns anys d'incertesa, net i recosit, s'ha exhibit a l'exposició retrospectiva. Fóra bo restaurar-lo i protegir-lo com una joia del patrimoni molletà i del teatre català que és.

Figura 19. Xarop de Canya. Font: AHMMV, 1990

Figura 20. Expedició a les Illes Afortunades.
Font: M. Plana, 1990

I el poble, què?

Durant aquell període d'aprimament del programa de Carnaval, la vida cultural de Mollet no es va aturar; hem de pensar que eren temps olímpics i postolímpics. En l'àmbit de la cultura popular i tradicional sorgiren noves iniciatives que reberen força suport municipal: nova colla gegantera, Morats i Torrats, Esbart Dansaire. Per Carnaval, però, les entitats i algunes colles d'amics es limitaven a preparar les seves comparses i carrosses per a la rua. Infants i joves passejaven les disfresses escolars o les comprades pels carrers i places a partir de divendres; els adults es reservaven per dissabte i diumenge.

Bruixeria, aventura i altres carnavalades

Només un grup de gent no identificada continuava muntant intermitentment alguna moguda fora de la rua. Així el 1988 una desconeguda Escola Esotèrica del Vallès anunciava, en locals culturals i religiosos i durant quatre dies, unes conferències a càrrec d'il·lustres bruixes i bruixots que tractarien sobre viatges astrals, aquarel·les, cirurgia xamànica, absorció energètica o desplaçaments còsmics. Misteriosament els locals estaven tan-

Figura 21. Octaveta de la Comissió ciutadana.
Font: AHMMV, 1997

cats a les hores anunciades i la gent acabava marxant. Paral·lelament es feien processons tètriques per la Rambla, cerimònies de sacrifici i ofrena al voltant de la font modernista i una fira amb herbes remeieres, ungüents, tarots i cartes astrals. Misteriosos personatges arrossegaren per la rua un carro guarnit amb branques i estendards.

De manera profètica l'any 1990 una expedició, subvencionada per caixes d'estalvi, va fer un viatge a les Illes de la Fortuna situades al Mar de les Finances prop de la Fossa de la Marginació. L'illa gran té forma d'estrella, és abrupta i està en constant expansió. Després de reclutar una vintena d'aventurers van demanar al Senyor de Carnestoltes autorització per navegar, i carregaren un vaixell. Després d'un viatge d'onze dies tornaren i regalaren a qui en va voler bitllets de curs legal de les afortunades illes. Allí, després d'oferir quincalla als indígenes, van erigir un monument al cap de l'expedició.

Una protesta veïnal alertava, l'any 1993, d'una plaga de rates i ratolins que provinent del Besós pujava per la Rambla. Ni Generalitat ni Consistori

hi podien fer res, enfeinats com estaven en allò del mil·lenari. Les denúncies i la plaga no es van acabar fins que un flautista rialler va fer desaparèixer les rates.

Tampoc està clar qui va anunciar als Quatre Cantons que es posaria un gran pont allà on hi havia hagut el Pont de la Mandra, ni qui hi va plantar durant unes hores una maqueta de fusta gegant.

Sense arribada

L'equip de tècnics municipals va preparar com cada any una proposta de programa pel Carnaval de 1994. Algú va ratllar-ne l'arribada, sembla que amb l'argument que un vespre d'entre setmana hi anava poca gent, i l'arribada va desaparèixer del programa oficial. En un abús de confiança, gent anònima, enredant la Rosario, la masovera cultural de Can Gomà, es van apropiar del vestit del Carnestoltes. Amb la complicitat dels Xarop de Canya i amb l'estendard de l'escut municipal cedit pels Artristras, es va fer arribar a la plaça el Senyor de Carnestoltes el dia i hora habituals, després d'un cercavila per la Rambla. Es va repartir un text amb fragments d'un pregó que no es va fer.

Passada la festa, els tècnics municipals i de l'empresa coordinadora van fer una valoració de l'estat general dels actes del Carnaval fent-hi propostes de millora. Escrigueren que calia tornar a programar l'arribada, trobaren punts dèbils a les festes escolars i als balls de la gent gran; alertaren del canvi de perfil dels assistents al ball de nit i de la manca d'originalitat de les disfresses; en relació a la rua, constataren una davallada de qualitat en l'elaboració de carrosses i comparses i van proposar donar suport a entitats i grups i la substitució de les subven-

cions per premis. L'any següent es va tornar a programar l'arribada, i per incentivar encara més la rua s'instauraren els premis per a les millors comparses i s'augmentaren les subvencions de la resta.

Més retallades i un striptease

Tres anys més tard l'arribada d'en Carnestoltes va saltar novament de la programació d'actes i també les festes escolars del divendres a la tarda. Aquesta darrera proposta va posar en alarma diferents escoles que feren protestes verbals i per escrit. Finalment es re-programaren les festes escolars però les opcions de fer l'arribada el dimecres al vespre eren molt limitades.

Una autoanomenada Comissió ciutadana pro arribada del Carnestoltes, formada bàsicament per gent jove culturalment activa, pensava que calia revertir aquella situació i van planejar fer-ne alguna de grossa. Durant el matí del mateix dimecres van presentar al registre de l'Ajuntament una instància molt irònica exposant la ferma decisió de l'esmentada Comissió de fer arribar en Carnestoltes el dia i hora habitual, demanant que els fos lliurat el vestit d'en Carnestoltes i que es facilités el pas cap al balcó que dóna a la plaça de la comitativa que acompanyaria el Senyor de la festa. A repetides negatives inicials li seguí una conversa telefònica d'alt nivell, especialment pel contingut. En el transcurs de la conversa la Comissió anuncià que tenia preparada una acció profundament carnavalesca, i que es faria amb vestit o sense. Finalment van aconseguir el vestit però no el pas al balcó de l'Ajuntament.

Una estona abans de l'hora convinguda es repartiren pels voltants de la plaça unes octavetes anunciant

la Rebuda d'en Carnestoltes amb el primer striptease de la història de Mollet. Allí hi acudiren gent de totes les edats, gent adulta, joves i pares amb els fills. Després d'un breu cercavila al so d'unes gralles, en Carnestoltes, des de dalt d'una tarima, va demanar tenir parella i en va triar una de les que aixecaren el braç. Aquella ciutadana anònima pujà a l'escenari i sense dir paraula es va despullar per desaparèixer tot seguit.

Aquell fet va ser notícia de portada a la premsa local i comarcal, amb fotografia inclosa. L'impacte de l'acció va ser molt gran. La sotragada va generar un moviment intern dins l'Ajuntament que va provocar, per a l'any següent, la creació d'un seguit de personatges per omplir de teatralitat el ritual de la festa. Amb aquella nova proposta artística es millorava la qualitat de la posada en escena i es tornava a un grup local pel ritual carnavalesc.

És evident que l'acció de l'striptea-

se va provocar un canvi d'època en la teatralitat del ritual del Carnestoltes molletà, però no va aturar la creixent infantilització de la festa, ni va provocar l'increment de sàtira, de crítica o de transgressió. I és que el debat profund, segurament inapreciable no era sobre la infantilització, el debat profund era entre Carnaval o quaresma.

El Carnaval escolar

Detallem a continuació l'evolució del Carnaval en l'àmbit escolar, des dels anys vuitanta fins a l'actualitat.

Les arribades a les escoles

A partir de 1981, en reunions de mestres es parlava de com es podia contribuir a la recuperació del Carnaval des dels centres educatius. Es va acabar definint dues tipologies d'activitat complementàries. Una arribada d'en Carnestoltes a cada escola i unes festes col·lectives el divendres a la tarda al carrer, en espais amplis.

172

Figura 22. Pregó escolar amb La Farinera. Font: J. Noró, 1987

Primer només es va organitzar la visita a les escoles on hi havia bastants mestres que ho demanaven; en Carnestoltes anava d'un centre a l'altre en un Doscavalls groc. Després ja es va imposar el mateix ritual per a totes les escoles. La comitiva d'en Carnestoltes enfilaria una escola rere l'altra repetint un protocol que encara avui perdura: música, animació, discurs del Carnestoltes, pregó de l'escola i regal per al senyor de la gresca. Durant uns anys, els infants cantaven una cançó creada al voltant d'una taula al bar Marfà i difosa després entre els mestres. No va ser fàcil normalitzar les visites d'en Carnestoltes a les escoles; l'entusiasme i el compromís d'alguns centres en la preparació i la rebuda contrastaven amb la indiferència i l'hostilitat d'altres. En alguna escola només participaven de la rebuda dos mestres amb els seus alumnes.

Aquesta situació va anar canviant. Per arribar a tots els centres i allargar un xic el temps de l'activitat, el nombre de dies va anar augmentat fins omplir tota la setmana. Els grups La Farinera, Johannes Vardar, Artristras i Xarop de Canya, durant deu anys, van passejar per les escoles en Carnestoltes, però des de 1992 ha estat en Pep Callau, amb els grups Gog i Magog i Pepsicolen, el veritable animador de la festa.

Els dies de la truita i la sardina

Dins del món escolar, en temps de la dictadura, les pràctiques tradicionals relacionades amb el Carnaval es limitaven a sortir d'excursió Dijous Gras per menjar la truita i enterrar l'arengada el Dimecres de Cendra. Aquesta pràctica s'ha fet compatible de forma irregular amb el nou model de festa en algunes escoles. Fer un esmorzar o berenar especial a la mateixa escola ha conviscut amb sortir

Figura 23. **Pep Callao animant la festa**
Font: Vito Metodio, 2012

173

als Pinetons, als retallats boscos perifèrics, als parcs, a la zona del Calderí, o a espais urbanitzats encara sense construir.

Les festes de divendres a la tarda

Les primeres festes foren en un únic espai de trobada però l'augment de grups, les necessitats de sonorització i temes de seguretat portaren a dividir la festa en diversos nuclis. Calia fer compatible la capacitat dels espais, les distàncies, afinitats d'edat i altres variables. Durant trenta anys s'han organitzat festes amb grups d'animació a quatre o cinc indrets. Els espais més utilitzats han estat el parc de Can Mulà, les places Prat de la Riba, Major, Joan Miró i Lluís Companys i Can Gomà i fins a dotze espais més. Han fet ballar milers d'infants disfressats els del Tramvia Blanc, l'Amadeu

i Cia., Sac de Gemecs, Tornasol, Saragata, Pillo, Flic Flac, Xip Xap, Tirotitaina, Sona que Trona, Pentina el Gat i Pa Sucat, entre altres, i naturalment els Pepsicolen.

Cal dir però que la participació a aquestes festes ha fluctuat amb el temps. Després de l'arrencada inicial les festes van ser molt concorregudes però després van decreixir; durant els anys noranta un terç dels grups ja no hi participaven i això va fer pensar a l'organització que es podien suprimir (1997); de fet només es van programar després de les protestes verbals i escrites de diferents escoles. Progressivament les escoles van reduir la participació, organitzant festes dins dels centres; i finalment es van anular l'any 2010. La baixada en la participació a les festes dels divendres respon a causes que sumades en proporcions diverses tenen com a arguments qüestions de distància, temps, seguretat, vergonya, cansa-

ment o rutina, també expressions com "l'escola ja ha contribuït a recuperar la festa, ara que es visqui fora".

Els carnavals escolars, avui

Ara cada escola organitza el propi ritual festiu. És bastant comú que durant la setmana es compleixin les ordres del senyor de Carnestoltes, que manen portar cada dia el nas pintat, un mitjó de cada color o unes calces al cap. També està molt generalitzada la producció de textos, l'elaboració d'elements decoratius i la confecció d'un regal per rebre el Senyor de Carnestoltes. A voltes, les activitats varien en funció de l'edat dels infants. Des de que als anys noranta es va implantar, a partir dels dotze anys, l'ensenyament secundari obligatori es van generalitzar les festes de Carnaval també als instituts. Cada escola incorpora l'arribada d'en Carnestoltes en un moment de la setmana concret, que ha variat poc amb el temps. Durant trenta

Figura 24. Festa de les escoles. Font: AHMMV, 1986

minuts tot es capgira, l'animador en-gresca la mainada i es burla d'algun mestre, llegeix el pregó i dona pas als alumnes que llegiran el seu; lliurament del regal i ballaruga, que els darrers anys inclou el ball del barraló, que els mestres de música han incorporat al repertori de les seves classes.

Desaparegudes les festes col·lectives del divendres a la tarda, que alguns enyoren, el catàleg de modalitats de festa és tan ampli com el d'escoles; trobem festes conjuntes, per cicles i per classes, amb disfressa o sense, amb tema acordat o lliure, amb disfressa de baix preu o reutilitzada. Amb vestit, màscara i barret pots transformar-te en un personatge clàssic o en la darrera modernitat d'una sèrie. Predomina la disfressa temàtica, allò que se'n diu "disfressar-se de", però també hi ha qui, fent córrer la imaginació, es disfressa "amb" allò que troba, seguint l'estil dels que ballen el ball del barraló durant l'arribada del Senyor de Carnestoltes.

En tot cas podem dir que el Carnaval és ben viu entre infants i joves, i que les escoles han fet i fan la funció d'universalitzar la festa, posant a l'abast de tothom uns elements d'identitat col·lectiva, sense imposar-los.

Diumenge a la tarda, rua

La tarda de diumenge a Mollet està reservada a la desfilada de comparses i carrosses que acompanya al Senyor de Carnestoltes a la mort, però ho fa feliç, ja sigui en un carruatge luxós, en el carro de trabuc de Can Serra, a peu, gronxant-se o dins d'una gàbia, enfilat en una carrossa o damunt del vehicle vermell d'en Pep Callau.

Els números de la rua

La rua és un important indicador del nostre Carnaval; observant parà-

metres com la participació i la tipologia i temàtica de les comparses al llarg d'aquests trenta-sis anys es pot prendre el pols a l'estat de la festa. Sense donar xifres, ni les de l'organització ni les de la guàrdia urbana, es pot dir que la rua, amb la cavalcada de Reis, és l'activitat més concorreguda de les que es fan i desfán durant l'any a Mollet. Amb un itinerari canviant, ha passat per carrers estrets i per llargues avingudes, ha anat de nord a sud i de sud a nord o a l'inrevés. Un any van acabar decidint l'itinerari de la rua els que anaven davant.

Sempre hi ha hagut més gent mirant que desfilant, però el nombre de persones i grups ha oscil·lat molt. Només disposem de xifres registrades des de 1989, quan es va establir que calia fer una inscripció prèvia. Abans, però, el nombre de participants no passava d'uns pocs centenars i el nombre comparses estaria sobre la quinzena. Fixant-nos en les xifres de participants, s'observa que de mitjana hi desfilen unes 900 persones disfressades agrupades en 22 comparses, la majoria amb una carrossa al·lusiva al tema de la carrossa. L'any amb més persones desfilant va ser el 2012 amb 1.309 inscripcions, però el màxim de comparses cal situar-lo en 34 el 1998.

Qui va a la rua?

Mirant en detall es pot dir que el gruix de les comparses pertanyen a entitats de Mollet, però en determinades èpoques el nombre de colles molletanes formades per grups d'amics han tingut un pes considerable; a la rua de Mollet sempre hi han participat comparses de fora, molts anys de forma testimonial, però que han arribat a superar el nombre de les de Mollet aquest darrer període.

Figura 25. Comparsa a la rua. Font: AHMMV, 1985

176

L'any amb més comparses d'entitats locals va ser el 1990 amb 22, amb un bon nombre de grups escolars, associacions de veïns i altres entitats culturals. Més de 80 entitats o grups formals diferents han participat almenys un cop a la rua, fins i tot els gegants Vicenç i Marineta es van disfressar un any. Es fa difícil esmentar totes les entitats, ho farem només amb les que destaquen per algun motiu.

Reiterem el paper ja descrit que va tenir l'AV del Centre i les seves lluites comparses. Altres associacions de veïns, com les de Plana Lledó i Can Pantiquet, han participat intermitentment; la resta més puntualment, a excepció de l'AV Santa Rosa, que a partir de la dècada dels noranta ha mostrat la seva vitalitat amb nombroses i espectaculars comparses i carrosses. Mirant el nombre de participacions, cal destacar el CC Andaluz com l'entitat que ha organitzat més comparses;

amb menys participació destaquen l'Irmandade a Nosa Galiza, Tradicions i Costums, el CC Aragonés, el CC Extremeño o la Penya Blaugrana. Moltes comparses agrupen només persones adultes, però altres són intergeneracionals o directament juvenils. En l'àmbit escolar destaquen les de l'escola Montseny que n'organitza de manera bastant regular; i la singularitat d'algunes de l'escola Sant Vicenç, o les de l'Abelló i Salvat Papasseit. La majoria dels grup d'esplai han participat a la rua; els esplais Lledó i Can Pantiquet van fer-ho molts anys; l'esplai Tuareg, darrerament ha centrat en la rua l'activitat familiar i conjunta d'hivern. Notable ha estat també la presència de l'esplai del Taller Alb-Bosc. Entre les colles que no són d'entitats, destaquen el grup La Cuerva, amb nombroses i enginyoses comparses, i les muntades, dalt d'un gran remolc, al bar Kansas del carrer Can Filosa. De fora de Mollet destaquen les com-

Figura 26. Comparsa a la rua. Font: M. Ros, 1984

parses de l'entitat Joventut Sardanista de Martorelles, que han desfilat en la majoria de les edicions. El 1998 ja eren 10 les comparses d'altres poblacions vallesanes; l'any següent trobem una primera comparsa de Montcada. La màxima participació de colles foranes es va produir l'any 2003, quan dotze comparses de Caldes (2), Martorelles (4), Montcada (3), Parets (2) i Sant Fost de Campsentelles, representaven el 40% de la rua. Aquesta presència forana s'ha mantingut fins que aquests darrers anys ha superat les comparses de Mollet, també en nombre de participants.

Les comparses

Fins aquí hem vist les dades objectives i l'estadística, cosa ben poc carnavalesca per cert; mirem-nos ara el contingut, el que i el com. Tampoc podem ser exhaustius, però, com és lògic, en tots aquests anys s'ha vist una evolució. Els anys vuitanta dominaven les disfresses improvisades, d'autoconfecció o de fons d'armari, i encara que la posada en escena acostumava a ser senzilla, una part de les comparses tenien un component reivindicatiu, de sàtira o crítica. Els primers anys es llençaven caramels, més tard confeti i unes xaranges llogades

Figura 27. Comparsa a la rua. Font: E. Alegre, 2001

hi posaven so. Més endavant, especialment la dècada del 2000, va augmentar la qualitat estètica de moltes comparses: alguns dissenys eren espectaculars, per exemple un canó, utilitzat posteriorment per una companyia de teatre, o una cafetera, que va acabar decorant el vestíbul d'una empresa de cafè. Predominaven els temes universals però amb alguns tenien caire local; sovint les colles preparaven les disfresses i els elements de les carrosses durant les setmanes prèvies en cases particulars, patis, garatges o locals desocupats. L'any 2004 van participar a la rua els Sbandieratori de Rivoli, la ciutat agermanada. Les comparses amb megafonia han augmentat en nombre i potència. Aquesta darrera dècada s'han acabat imposant els dissenys de fantasia o directament model Rio de Janeiro.

Què ha provocat aquesta evolució? Es fa difícil establir una relació directa de causa efecte però segur que, en dosis canviants, hi han intervingut el gust per disfressar-se de molta gent, la força que té el treball cooperatiu per cohesionar un grup, la capacitat creativa, l'economia personal i la col·lectiva o l'incentiu de les subvencions i els premis. Per opinions copsades, les subvencions, que es van instaurar

Figura 28. Comparsa infantil a la rua. Font: AHMMV, 2016

178

el 1989, ajuden a sufragar les despeses de la comparsa però no són determinants, en la majoria dels casos, per decidir la participació o no a la rua. En relació als premis, segur que estimulen la participació de determinades comparses, però potser aquest fet provoca efectes negatius en altres. Una altra qüestió a analitzar seria el pes que tenen els criteris per atorgar els premis en el caràcter que està adquirint la rua molletana.

En tot cas s'ha passat d'una rua improvisada i espontània, tronada si voleu, a una de perfectament organitzada, canalitzada, domesticada i amb tots els requisits que marquen les normatives locals, nacionals i internacionals. Un fet evident és que la sàtira, la crítica, la reivindicació i fins i tot l'humor han estat absents en les darreres edicions de la rua de Mollet. Ara tenim una rua bonica i segura, i ens la mirem.

Tres moments de la rua

Com a referència, fem una ràpida passada als grups que van desfilar en tres moments concrets. L'any 1985 trobem, anant a peu, uns pingüins, uns nans amb barret, la coreografia de *Cantando bajo la lluvia*, uns avions de cartró, una colla de negres amb llança i escut, una classe de nenes amb bata i una altra amb els llestos amb diploma i els rucs amb orelles de ruc, una colla de llapis gegants, un casament amb tota la parentela, una parella sense cap i una altra d'homes vestits de dona i quatre frares portant un taüt. Sobre rodes trobem un carro carregat de canalla, un cotxe antic amb banderes nazis i deu remolcs de camió i tractor amb uns zombis, uns ninots de neu, uns altres negres, unes bruixes, uns blaugranes, un hospital per fer vasectomies i carrosses reclamant pau, contra la guerra i una altra amb un OTAN No.

L'any 2000 trobem dues associaci-

Figura 29. **Comparsa infantil a la rua.** Font: AHMMV, 2016

ons de veïns amb els temes Caníbals del Carib i Titelles al vent; altres entitats desfilen sota títols com pintors moderns, bufonada, carnaval, món del teatre, la verema o reciclatge; dos esblais amb indis i circ, i grups escolars amb mostra regional, ballarins de vals i històries de la humanitat; a l'any 2000 trobem el màxim de grups d'amics, no pertanyents a cap entitat, que presenten els següents temes:

Heidi, endollats, energia eòlica, pont aeri, pallassos, didals, pingüins, ramat d'ovelles i abelles. I de fora trobem uns ànecs de Caldes, l'imperi inca de Montcada i fruits del mil·lenni de Martorelles.

Una ràpida repassada a la darrera rua, la del 2016: tres comparses locals i sis foranes. La observació de les comparses ens provoca dues preguntes: Mollet o Tenerife? Carnaval infantil o adult?

Bibliografia

Caro Baroja, Julio. *El Carnaval, análisis histórico-cultural*. Taurus, 1983

Hemeroteca

El peix que belluga, òrgan informatiu de Tèrtúlia, 1984

Arxius

Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès
Expedients de Cultura 1980 - 2010

Fonts documentals particulars

Cesc Bas i Justí Simón, Josep Nogué, Jaume Noró, Marta Ros Sabaté.

Fonts orals

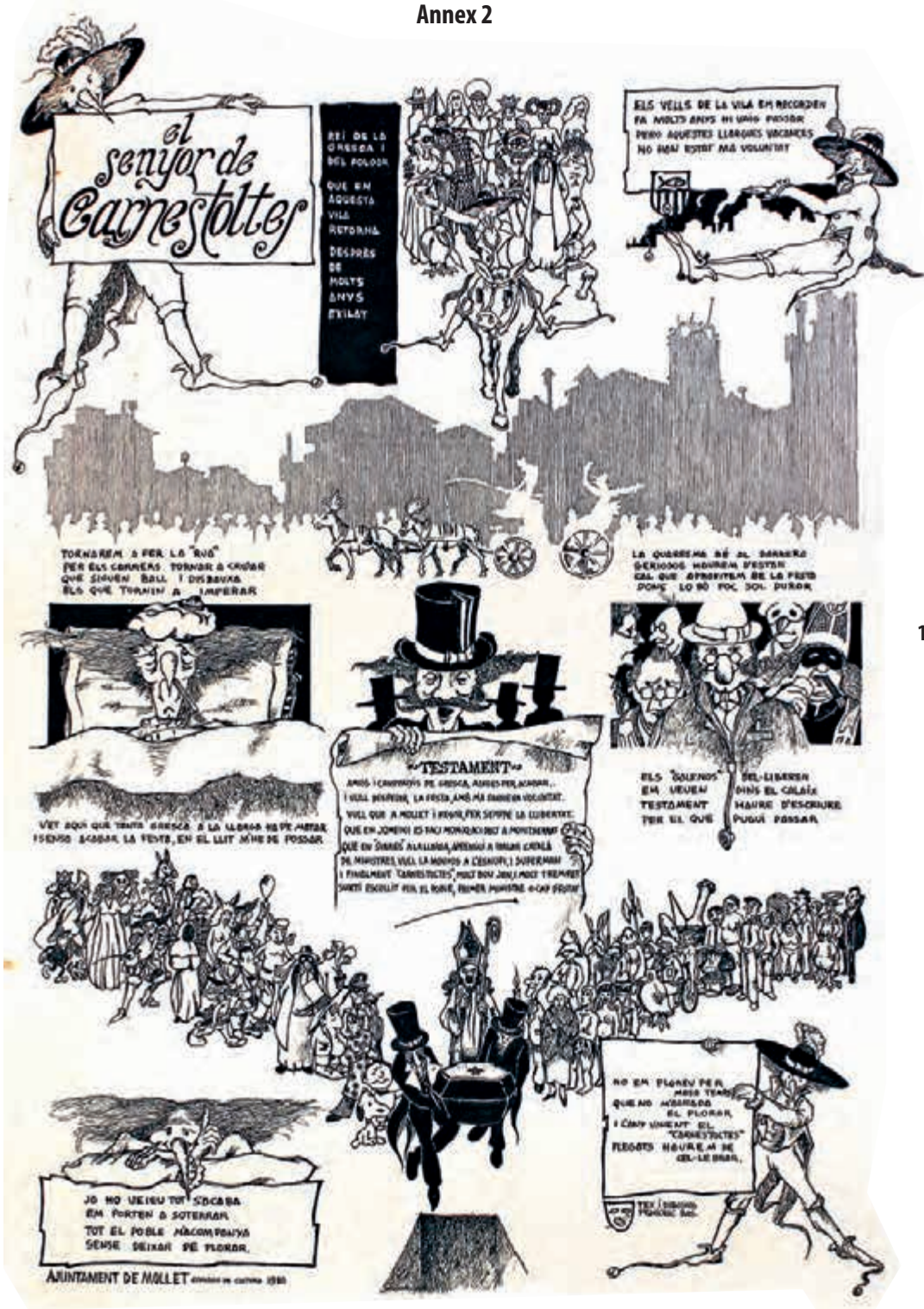
Pilar Atance, Marta Busquets, Àngel Calvet, Joan Codina, Mati Comas, Josep Cot, Marina Duñach, Basili, Ruth i Yolanda Escuin, Noemí Fernández, Oriol Fort, Antonio Martínez, Josep Martínez (Pitu), Joan Enric Mogas, Jordi Monserdà, Francesca Olària, Aureli Redón, Frederic Roda, Marta, Montserrat i Núria Ros, Josep Serra, Montse Vicente.

Annex 1

Cronologia del Carnaval de Mollet

1767	Primera referència comarcal del Carnaval. Ball de gitanes a Sant Celoni.
1884	Primera referència molletana. Descripció de ball de gitanes del dilluns de Carnaval.
1884-1899	Cròniques de Vicenç Plantada sobre ball de gitanes.
1895	Primeres fotografies del ball a plaça.
Finals XIX i inici XX	Les associacions La Concòrdia, La Pau, La Unió Familiar i l'Aliança organitzaven balls de disfresses als locals del Coro, cal Menna i la Tenda.
1890	El primer ball de Carnaval documentat celebrat al saló de cal Menna, amenitzat per l'orquestra molletana La Vallesana, que també va ser contractada per al tradicional ball de gitanes.
1902	Primera vaga obrera a Mollet per reivindicar poder ballar gitanes el dilluns de Carnaval.
	Es construeix l'Ateneu, que acollirà moltes festes de Carnaval.
1907	Es publica <i>El Ball de les Gitanes en el Vallès</i> , de J. Maspons i J. Masó, on s'esmenta la festa a Mollet.
1913	Dilluns de Carnaval passa a ser laborable. Les ballades de gitanes passen a diumenge. Primera referència del ball del barraló organitzat per la Societat La Unió Familiar.
1919	S'inaugura el Tabaran on la Societat Cooperativa Obrera celebrarà molts balls de disfresses.
1928	Ballada de gitanes amb 22 colles.
1931-1936	Se celebraven uns carnavals sonats amb rivalitat entre la dreta i l'esquerra, representats per l'Ateneu i el Tabaran.
1936-39	Aturada de tota activitat lúdica.
1942	Primera ballada de gitanes després de la Guerra Civil.
Anys 40	Es funda l'empresa Continental, que gestionarà les sales de ball i els cinemes al Tabaran i l'Ateneu.
1947	Primera vegada, després de la Guerra Civil, que la premsa local es fa ressò de la celebració del Carnaval a l'Ateneu.
1947-1952	Polèmica sobre l'ús públic de la paraula <i>carnaval</i> . Constància documental del ball del Barraló.
1950	La colla de les gitanes de Mollet guanya el concurs comarcal.
1951 i 1952	Programa complet de Carnaval, amb expressions en català amb <i>pasacalles</i> de Carnestoltes inclòs.
1954	Deixen de fer-se ballades de gitanes per Carnaval.
1953-1968	Els balls de disfresses passen a dir-se oficialment <i>Baile de trajes</i> .
1975-1979	Balls de Carnaval a les discoteques Discoteque 70, Moustache i Dunhil.
1976	Colles del ball de gitanes foranes ballen al pavelló esportiu.
1979	Es recuperen les colles molletanes del ball de gitanes.
1980	Esclat festiu de Carnaval amb diversos nuclis organitzatius.
1981	Programa comú dels actes de Carnestoltes: arribada al poble i a les escoles, festes escolars, rua, balls, judici i cremada.
1983	S'estrena el vestit de Carnestoltes dissenyat per Fabià Puigserver.
1982-1988	La Farinera anima la majoria dels actes. Johannes Vardar (1984 i 1987).
1984-1990	Accions intermitents de Tertúlia- La Inestable.
1989-1997	Es contracten diversos grups forasters per animar la festa.
1992	Pep Callao inicia l'animació a les escoles i altres actes.
1998-2000 i 2004	Nous personatges amb The Astres Grup i Fènix Teatre.
2002	Inici de l'Escudella de Carnaval al Casal Cultural.
2004	Inici d'un nou ball del barraló a càrrec de l'Esbart Dansaire de Mollet.
2005	Formació de la companyia Carnamolles i creació dels personatges actuals.
2008	Morats i Torrats inicien el Corre, mam, teca

Annex 2

CARNESTOLTES

82

Per un moment d'ureu-vos, mises i plens treballs i mandra, telefons i teletips, passarells i forces d'ordre, comunitats de veïns, infants, trafic, olles, semàfors, botigues i botiguers, autopistes i camins, també les depuradores, també fum i mals veïns, el campanar, les campanes, el fuster i l'alimeric, i si voleu, la Caputxa, el mosser, i aquest d'aquí.

Que el corbater desí corbates et mal feiner el seu mal fer, i fins i tot les sabates ahir putes per lluir molles i brutes restin, doncs no hauran de fer capni.

Mostru imaginació proclama, de l'ordre no ferne cabal, només és per una estona, i un cop l'any no fa cap mal. De l'any n'hem de fer massa, del massa, senyor feudal, del diable... sant Moties, i del sant, no en sé que cal. No volem perturbar l'ordre només riure, cantar, i tal, i si la cosa aïo s'ho porta, fins forem de "CONCEJAL".

Per un moment permeteu-me fer les coses del revés, doncs cap l'any només el segonbar dibuixa i folia, descontrol de bog-homies, el capfarc riure i res més.

Compostura de cartons i dibuixos de molts i moltes, amb i sense del cartell. Tensió: 800/100.

MOLLET DEL VALLÈS 18,19,20 i 21 FEBRER

Figura 30 (pagina anterior). i 31. Les produccions de diversos artistes locals omplien els cartells dels actes festius de la en la recuperació del Carnaval. Cinc dels primers vuit cartells són d'en Cesc Bas. Una mostra, amb els de l'any 1980 i 1982. Font: AHMMV

Carnestoltes Mollet

Frederic Roda, cal Marfà, febrer 1982

Figura 32: A finals dels 80, els infants de les escoles cantaven una cançó per rebre el Carnestoltes que es va crear al voltant d'una taula al bar Marfà i va ser difosa després entre els mestres. Font: M. Noró